

NIEUWE OF VREEMDE ASCOMYCETEN VOOR NEDERLAND UIT DE FAMILIE DER HYALOSCYPHACEAE

Stip Helleman

Sweelinck 78, 5831 KT Boxmeer

Helleman, S. 2001. New and rare ascomycetes of the Hyaloscyphaceae family in The Netherlands. *Coolia* 44(2): 102-105.

A description is given of three Hyaloscyphaceae (Ascomycetes) new to the mycoflora of The Netherlands: *Lachnum salicariae*, *Trichopezizella horridula* and a very rare form of *Lachnum pudicellum* (*L. tenuissimum*) which has not yet been described.

Onbekend maakt onbemind: daarom leek het mij hoog tijd om een paar nieuwe soorten aan u voor te stellen uit de groep van het voormalige *Dasyscyphus*-complex die ik vond op de NMV-excursie in Arnhem op 20 mei 2000. De excursie zette er stevig de pas in waardoor het voor mij soms moeilijk was om bij te blijven, hoezeer de excursieleider ook zijn best deed om ons bij elkaar te houden. Ik kwam er dus als bezemwagen achteraan met wat klein grut in mijn doos dat niemand gezien had (te zeer op zoek naar 'Paddestoelen'), maar het bleken wel een paar nieuwe soorten te zijn.

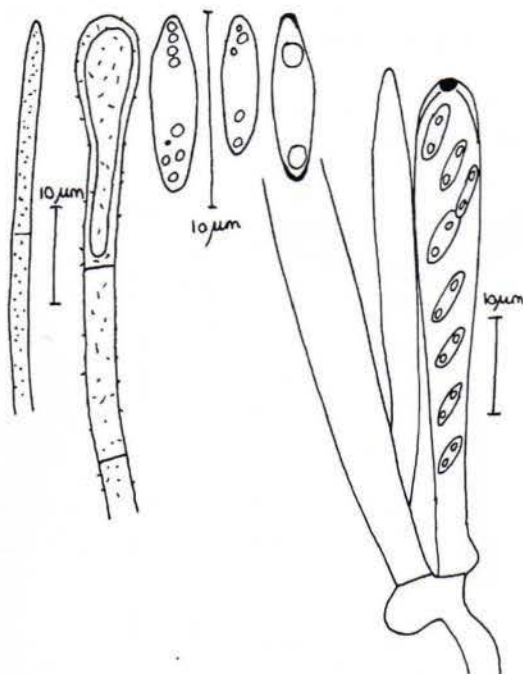
Toelichting bij de beschrijving van de vondsten

De aanduiding 'levend' bij de maten duidt op het feit dat de metingen verkregen zijn aan levend materiaal. Dit in verband met krimp en vormverandering bij gedroogd of dood materiaal. 'Vacuole guttules', verder druppeltjes genoemd, lijken optisch op oliedruppels maar verdwijnen geheel bij het afstervingsproces of in dodelijke reagentia zoals KOH, Melzer en katoenblauw in melkzuur. Ik maak daarom gebruik van lugol i.p.v. Melzer (joodoplossingen van verschillende samenstelling) omdat dit geen effect heeft op de vormeigenschappen en een breder scala aan verkleuringen van de apicaalporie van de asci te zien geeft (rood, grijsig en blauw).

Lachnum salicariae Rehm

Macroscopische beschrijving: Vruchtlichamen groepsgewijs groeiend, langgesteeld, schotelvormig, schijfje tot 2 mm diameter, wit tot lichtgelig. Steel tot $1,5 \times 0,2$ mm, wit. Het hele vruchtlichaam is aan de buitenkant kortbehaard (loep), het is wit en verkleurt niet bij beschadiging maar is in gedroogde toestand oranje. Bij gedroogd materiaal wordt het hymenium niet bedekt door de haren.

Microscopische beschrijving: Asci $45-52 \times 3,5-4$ μ m (levend), cilindrisch met ronde top waarvan de apicale porie blauw kleurt met lugol; de asci komen voort uit haken. Parafysen lancetvormig met stompe top, $2,5$ μ m breed en tot 5 μ m boven de asci uitstekend, zonder druppeltjes. Sporen $6-9 \times 1,5-2$ μ m (levend), spoelvormig met afgeronde einden, met talrijke druppeltjes (1-5 druppeltjes aan iedere zijde). Haren aan het apothecium tot 60×3 μ m, cilindrisch met tot 6 μ m brede gezwollen top die een grote vacuole bevat, ruwkorrelig, hyalien, met 0-2 septen, dunwandig. Steelharen tot 50×2 μ m, naar de top taps toelopend, met 0-2 septen, hyalien, fijnkorrelig, gemengd met het type dat op de wand van het apothecium voorkomt.

Figuur 1. *Lachnum salicariae*: haren, sporen, 2 asci met 1 parafyse (alle levend).

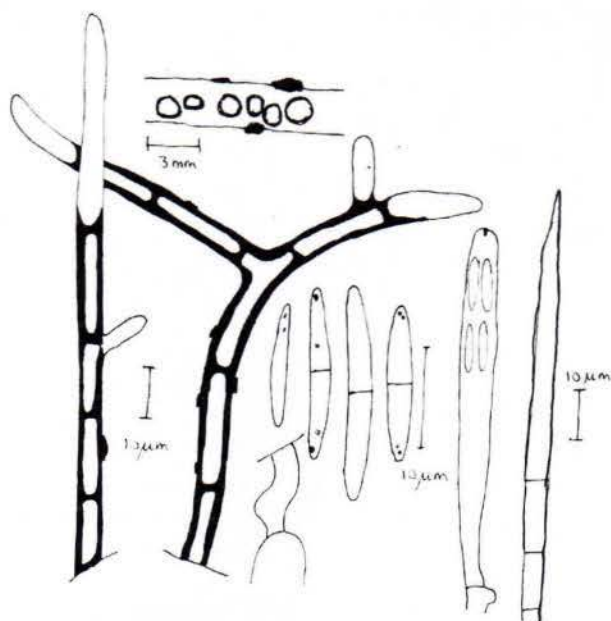
Lachnum salicariae is een soort die streng substraatgebonden is aan *Lythrum salicaria*, de Grote kattenstaart, een algemene plant aan oevers en slootkanten. Hij groeit op de dode voorjarige stengelbasis. Qua vochtgehalte schijnt deze soort strenge eisen te stellen. Hij werd namelijk alleen gevonden ongeveer een meter van de waterkant, hetgeen ongeveer gelijk staat aan circa 10 cm boven de waterspiegel. Gezien de algemeenheid van deze habitat in Nederland is het zeer bevreemdend dat deze soort nog nooit gevonden was.

***Trichopezizella horridula* (Desm.) Raitv.**

Macroscopische beschrijving: Vruchtlichamen groepsgewijs groeiend, zittend, los aan substraat aangehecht, schijfje tot 1,5 mm diameter, hymenium crèmekleurig, buitenkant geheel bedekt met lange bruine haren welke het hymenium bij indroging bijna geheel bedekken.

Microscopische beschrijving: Asci $65-72 \times 6,5-7 \mu\text{m}$ (levend), cilinder- tot knotsvormig met afgeronde top, apicale porie blauwwordend in lugol, voortkomend uit haken. Sporen $13-18(-21) \times 1,5-2 \mu\text{m}$ (levend), spoelvormig met stompe uiteinden, bij rijpheid met 1 septum aan beide einden, in levende toestand met enige kleine druppeltjes aan de uiteinden. Haren tot $300 \times 4 \mu\text{m}$, met tot $1 \mu\text{m}$ verdikte wand, met bruin wandpigment behalve aan de top welke hyalien en dunwandig is, met talrijke dikwandige septen, soms meervoudig vertakt, vaak voorzien van klompjes harsachtige afscheiding. Parafysen smal lancetvormig.

Trichopezizella horridula is een soort die volgens de literatuur gevonden wordt op tarwestro, maar volgens recentere vondsten op verschillende grote grassen, in Arnhem op

Figuur 2. *Trichopezizella horridula*: habitus, sporen, haren (vertakt), ascus met parafyse (alle levend).

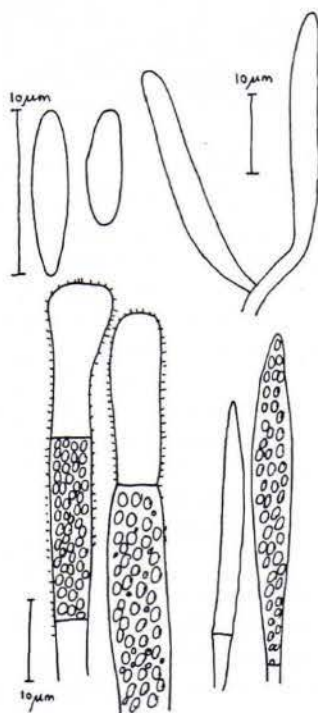
Arrhenatherum elatius (Glanshaver) dat nog was overgebleven van het vorige jaar en rechtop stond tussen het nieuwe gras in een niet gemaaid gedeelte (maaien en afvoeren is niet voor alle paddestoelen gunstig).

***Lachnum pudicellum* (Quél.) Schroeter (Gele vorm)**

Macroscopische beschrijving: Vruchtlichaam gesteeld, groepsgewijs groeiend op voorjarige grasstengels van *Molinia* (Pijpenstrootje) op braakliggend terrein, schijfje 0,3-0,4 mm diameter, steel 0,15 mm lang, gehele vruchtlichaam helder citroengeel, geheel behaard, haren geel met hyaliene top.

Microscopische beschrijving: Sporen $6,5-9(-11) \times 1,5-2 \mu\text{m}$, spoelvormig met afgeronde uiteinden. Asci $30-33 \times 3,5-4 \mu\text{m}$, cilinder- tot knotsvormig voortkomend uit gewone septen, apicale porie blauwwordend in lugol. Parafysen lancetvormig, 4 mm breed, circa 15 mm uitstekend boven de asci, met één septum op $\frac{1}{4}$ vanaf de basis gezien, gevuld met gele druppeltjes. Haren geheel fijnkorrelig, $50-70 \times 4-6 \mu\text{m}$ met 1-2 septen, basaal gevuld met dezelfde gele druppeltjes als de parafysen, aan de top vaak sterk gezwollen. Excipulum bestaande uit 'textura prismatica' waarin verspreid dezelfde gele druppeltjes voorkomen.

L. pudicellum staat tegenwoordig in het Overzicht van de paddestoelen in Nederland (Arnolds *et al.*, 1995) genoemd als *L. tenuissimum* (Quél.) Korf & Zhuang (Teer franjekelkje).

Figuur 3. *Lachnum pudicellum*: sporen (levend), onrijpe asci (in KOH, dood), haren (met hyaliene topcel, levend), parafysen (linker parafyse in KOH, dood; rechter levend, met zichtbare pigmentdruppeltjes).

Beide taxa werden door Dennis (1963) synoniem gesteld, hoewel het materiaal van *L. tenuissimum* niet rood verkleurt bij ouderdom, wat duidt op het ontbreken van de vacuole-druppeltjes ('vacuole guttules') die tegenwoordig als van groter taxonomisch belang worden gezien. Om deze reden kies ik voor *L. pudicellum*, waarbij de gele vorm gekenmerkt wordt door het bezit van vacuolair pigment (kleurstof) welke in verse toestand het gehele vruchtlichaam citroengeel kleurt, met uitzondering van de toppen van de haren die hyalien blijven door het ontbreken van de gele druppeltjes in de topcel.

Deze soort werd door mij in eerste instantie puur op microscopische kenmerken zonder notitie van de kleur als *L. pudicellum* gedetermineerd, maar zoekende achter deze onbevredigende determinatie kwam ik bij *L. winteri*, welke hetzelfde gele vacuolair pigment bezit maar verder microscopisch identiek is aan *L. controversum*. Hierop wist H.O. Baral mij te melden dat zo'n gele vorm van *L. pudicellum* ook voorkwam in Duitsland. En zo kwam er toch nog een bevredigende uitkomst voor zo een zeldzaam mooi paddestoeltje.

Literatuur

- Arnolds, E., Kuyper, Th. W., Noordeloos, M.E. (red). 1995. Overzicht van de Paddestoelen in Nederland.
 Dennis, R.W.G., 1963. A redistribution of some fungi ascribed to the Hyaloscypaceae. Kew Bulletin 17: 319-379.